

DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2026-59-5>

УДК 330.341.1:332.14:334.72:355.292

Мохненко А.С.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, менеджменту та адміністрування
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6981-2283>
E-mail: mohnenko@ksu.ks.ua*

Кішка І.О.

*аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування
Херсонського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0631-4410>
E-mail: 026644@university.kherson.ua*

ВЕТЕРАНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ: ІНКУБАЦІЙНО-РЕІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПІДХІД

Актуальність статті зумовлена потребою пошуку ефективних інструментів інноваційного розвитку деокупованих територій України в умовах повоєнного відновлення. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування інкубаційно-реінвестиційного підходу до використання ветеранського підприємництва як чинника розвитку територіальних громад. Дослідження має теоретико-аналітичний характер і ґрунтується на нормативному аналізі, узагальненні наукових джерел та структурно-логічному моделюванні. Запропоновано модель, що поєднує діагностику потреб громади, відбір ветеранських бізнес-ініціатив, бізнес-інкубацію, фінансування, локалізацію бізнесу, реінвестування створеного ефекту та масштабування успішних практик. Обґрунтовано її значення для економічного відновлення, соціальної реінтеграції ветеранів, посилення місцевої стійкості та формування передумов інноваційної модернізації громад.

Ключові слова: ветеранське підприємництво, деокуповані території, інноваційний розвиток, постконфліктні регіони, територіальні громади, повоєнне відновлення, регіональний розвиток, стратегічні механізми; сталий розвиток; конкурентоспроможність.

Mokhnenko Andrii, Kishka Ivan. VETERAN ENTREPRENEURSHIP AS A TOOL FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF DEOCCUPIED TERRITORIES: INCUBATION AND REINVESTMENT

The relevance of the article is due to the need to find effective tools for innovative development of the deoccupied territories of Ukraine, which suffered significant socio-economic and infrastructural losses as a result of the war. Veteran entrepreneurship is of particular importance in this context as a factor in the economic recovery of communities and the social reintegration of veterans. The purpose of the study is to theoretically substantiate the incubation and reinvestment approach to the use of veteran entrepreneurship as a tool for innovative development of deoccupied territories. The study is of a theoretical and analytical nature and is based on the generalization of modern approaches to the post-war recovery of communities, the development of veteran entrepreneurship and the reintegration of veterans. The main hypothesis is that the integration of veteran entrepreneurship into the incubation and reinvestment mechanism will contribute to the innovative development of deoccupied territories. The research methodology includes normative analysis, critical generalization of scientific sources, comparative comparison of approaches and structural-logical modeling. The scientific approaches to the development of deoccupied territories and support for veteran business have been systematized. The role of veteran entrepreneurship as an economic, social and innovative resource of the community has been generalized. An incubation and reinvestment model has been proposed, which combines diagnostics of the needs of the territory, business incubation, financial support, business localization, reinvestment and scaling of successful practices. It has been substantiated that such a model provides a systemic approach to local development. The theoretical significance of the study lies in the development of scientific approaches to the use of veteran entrepreneurship in the post-war recovery system. The practical significance lies in the possibility of applying the model when developing local programs to support veteran business and community development strategies. The scientific novelty of the article lies in the combination of incubation and reinvestment approaches in a single model of innovative development of deoccupied territories. Further research should be directed at empirical verification of the model and the development of indicators for assessing its effectiveness.

Keywords: veteran entrepreneurship, deoccupied territories, innovative development, post-conflict regions, territorial communities, post-war recovery, regional development, strategic mechanisms; sustainable development; competitiveness.

Постановка проблеми. Деокуповані території України постають перед комплексом взаємопов'язаних соціально-економічних, інституційних та управлінських викликів, що ускладнюють їх повноцінне відновлення та довгостроковий розвиток. Руїнування інфраструктури, втрата частини виробничого потенціалу, скорочення підприємницької активності, міграція населення, дефіцит робочих місць і зниження інвестиційної привабливості формують ситуацію, за якої традиційні підходи до відновлення територій є недостатніми. У таких умовах особливого значення набуває пошук інструментів, здатних не лише компенсувати наслідки руїнувань, а й створити підґрунтя для інноваційного розвитку територіальних громад.

Одним із перспективних напрямів такого розвитку є ветеранське підприємництво, яке може розглядатися як важливий ресурс економічного пожвавлення, соціальної реінтеграції ветеранів і формування нових локальних бізнес-ініціатив. Ветерани мають значний людський, організаційний і лідерський потенціал, однак його ефективне використання потребує не фрагментарної підтримки, а цілісного механізму супроводу підприємницьких ініціатив. Саме тому актуальним є обґрунтування моделі, яка поєднує підготовку, наставництво, фінансову підтримку, локалізацію бізнесу в громаді та подальше реінвестування створеного ефекту в розвиток деокупованої території.

Проблема полягає в тому, що ветеранське підприємництво часто розглядається переважно як соціальний або грантовий інструмент підтримки окремих осіб, тоді як його потенціал як складової інноваційного розвитку територіальних громад потребує глибшого теоретичного осмислення. Недостатньо обґрунтованими залишаються питання інтеграції ветеранських бізнес-ініціатив у стратегії відновлення деокупованих територій, формування інкубаційного середовища для таких ініціатив, а також створення реінвестиційного контуру, який забезпечував би повторне спрямування частини економічного та соціального ефекту на потреби громади.

У зв'язку з цим важливим науковим завданням є розроблення теоретико-аналітичного підходу до використання ветеранського підприємництва як інструменту інноваційного розвитку деокупованих територій. Такий підхід має враховувати не лише потребу у відновленні локальної

економіки, а й необхідність модернізації управлінських механізмів, посилення стійкості громад, активізації людського капіталу та формування умов для довгострокового самовідтворюваного розвитку. Саме цим зумовлюється актуальність обґрунтування інкубаційно-реінвестиційної моделі, у межах якої ветеранське підприємництво розглядається як не ізольований напрям підтримки, а як складова системного відновлення та інноваційної трансформації деокупованих територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інноваційного розвитку деокупованих територій, повоєнного відновлення територіальних громад і залучення ветеранського підприємництва до процесів соціально-економічної трансформації поступово формується як міждисциплінарний напрям наукового аналізу. У сучасних українських дослідженнях ця проблематика розглядається переважно у трьох взаємопов'язаних площинах: відновлення територіальних громад, інституційне забезпечення ветеранського бізнесу та соціально-економічна реінтеграція ветеранів.

Питання повоєнного розвитку територіальних громад розглянуто у праці Д. Бурих та І. Соколюк, де показано значення інноваційного забезпечення для формування стійкої та сучасної моделі розвитку громад [2]. Автори акцентують увагу на цифрових технологіях, інфраструктурному оновленні, економічних, соціальних та екологічних ініціативах. Цінність цього підходу полягає в тому, що інноваційний розвиток подано як комплексний процес. Разом із тим у дослідженні майже не конкретизовано механізм залучення локального підприємницького потенціалу, який міг би забезпечувати практичну реалізацію таких ініціатив.

О. Варченко, Д. Крисанов та О. Варченко аналізують місцевий економічний розвиток територіальних громад України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення [3]. Важливим є запропонований авторами диференційований підхід до розвитку громад залежно від їхнього статусу, зокрема щодо тимчасово окупованих, деокупованих, тилових та опорних територій. Це положення є методологічно значущим, оскільки деокуповані громади не можуть розглядатися за тими самими управлінськими моделями, що й тилові території. Водночас у праці підприємництво подано переважно як загальний чинник місцевого розвитку, без окремого аналізу вете-

ранського бізнесу як особливого ресурсу відновлення.

Безпосередньо проблематику ветеранського підприємництва розкрито у статті К. Краус, А. Ігнатюк та Н. Краус, де ветеранський бізнес розглядається через інституційну, фінансову та проєктну складові практичної реалізації [4]. Сильним аспектом цієї праці є комплексне бачення ветеранського підприємництва як явища, що потребує не лише фінансової підтримки, а й організаційного та інституційного супроводу. Проте в межах цієї статті ветеранське підприємництво ще не пов'язане безпосередньо з моделлю інноваційного розвитку саме деокупованих територій.

Правові засади підтримки ветеранського бізнесу проаналізовано О. Ілларіоновим, який запропонував підходи до нормативного закріплення поняття «ветеранський бізнес» та окреслив потребу у впорядкуванні державної політики щодо його підтримки [5]. Подібну проблематику розвиває І. Селіванова, яка аналізує стан правового забезпечення підприємницької діяльності ветеранів війни та перспективне законодавство у цій сфері [6]. Ці праці є важливими для розуміння інституційних передумов розвитку ветеранського підприємництва, однак їхній фокус переважно правовий, тоді як економічний і реінвестиційний потенціал ветеранського бізнесу для розвитку громад потребує подальшого теоретичного обґрунтування.

Окремий блок досліджень присвячено соціальному підприємництву та реінтеграції ветеранів. А. Вербицька розглядає роль бізнесу як каталізатора розвитку соціального підприємництва в процесі реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей та пропонує партисипативну модель розвитку соціального підприємництва на рівні громади [7].

С. Єгоричева та М. Лахижа аналізують реінтеграцію ветеранів війни в Україні крізь управлінські та економічні аспекти [8]. С. Коробка розглядає соціальне підприємництво як інструмент реінтеграції ветеранів і підкреслює управлінські та економічні засади функціонування ветеранських соціальних підприємств [9]. Ці дослідження посилюють аргументацію щодо значення підприємницької активності ветеранів, однак здебільшого зосереджуються на соціальній адаптації та реінтеграції, а не на побудові циклічної моделі інноваційного розвитку деокупованих територій.

Отже, аналіз сучасних публікацій показує наявність наукового підґрунтя для дослідження трьох ключових складових: інноваційного розвитку деокупованих територій, місцевого економічного відновлення громад і ветеранського підприємництва. Водночас недостатньо розробленим залишається питання їх системного поєднання в єдиній моделі. Саме тому актуальним є обґрунтування інкубаційно-реінвестиційного підходу, у межах якого ветеранське підприємництво розглядається не лише як інструмент соціальної підтримки ветеранів, а як складова інноваційного розвитку, економічного відновлення та довгострокової стійкості деокупованих територіальних громад.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування інкубаційно-реінвестиційного підходу до використання ветеранського підприємництва як інструменту інноваційного розвитку деокупованих територій, а також розкриття логіки його застосування в системі повоєнного відновлення, економічної активізації та посилення стійкості територіальних громад.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Дослідження має теоретико-аналітичний характер, тому його результати одержано не шляхом емпіричного опитування чи статистичного моделювання, а через поєднання нормативного аналізу, критичного узагальнення наукових джерел, структурно-логічного моделювання та порівняльного зіставлення підходів до інноваційного розвитку територіальних громад, ветеранського підприємництва й соціально-економічної реінтеграції ветеранів. Джерельну базу дослідження сформовано з нормативного акта, що визначає правові засади ветеранського підприємництва в Україні [1], а також сучасних українських наукових праць, присвячених повоєнному розвитку громад [2; 3], ветеранському бізнесу [4; 5; 6], соціальному підприємництву та реінтеграції ветеранів [7; 8; 9], а також інноваційному розвитку деокупованих територій [10].

Логіка дослідження передбачала три послідовні аналітичні етапи. На першому етапі здійснено узагальнення наукових підходів до повоєнного й інноваційного розвитку територіальних громад. У працях Д. Бурих та І. Соколюк інноваційне забезпечення повоєнного розвитку громад розглядається через цифрові технології, інфраструктурне оновлення, економічні, соціальні й екологічні ініціативи [2, с. 25].

О. Варченко, Д. Крисанов та О. Варченко акцентують увагу на місцевому економічному розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, зокрема на потребі врахування різного статусу територій, їхнього ресурсного потенціалу та рівня ураження війною [3, с. 475]. Інші автори, безпосередньо розглядають механізм інноваційного розвитку деокупованих територій, що є важливим теоретичним підґрунтям для поєднання відновлення, інноваційної інфраструктури та регіональної трансформації [10, с. 39].

На другому етапі дослідження систематизовано наукові й нормативні положення щодо ветеранського підприємництва. Закон України «Про ветеранське підприємництво» створює правову основу для виокремлення ветеранського бізнесу як особливого напрямку економічної активності та державної підтримки [1]. К. Краус, А. Ігнатюк і Н. Краус розглядають ветеранське підприємництво через інституційну, фінансову та проектну складові його практичної реалізації [4, с. 108]. О. Ілларіонов аналізує правові засади підтримки та розвитку ветеранського бізнесу, зокрема питання нормативного закріплення відповідного поняття [5, с. 65]. І. Селіванова акцентує увагу на стані правового забезпечення підприємницької діяльності ветеранів війни та перспективах удосконалення законодавства [6, с. 3]. Узагальнення цих джерел дає підстави розглядати ветеранське підприємництво не лише як форму самозайнятості ветеранів, а як інституційно оформлений напрям економічної самореалізації, який може бути інтегрований у стратегії розвитку громад.

На третьому етапі проаналізовано праці, у яких ветеранське підприємництво пов'язується із соціальною реінтеграцією та розвитком громад. А. Вербицька пропонує партисипативну модель розвитку соціального підприємництва як інструмент реінтеграції ветеранів і членів їхніх сімей на рівні громади [7, с. 41]. С. Єгоричева та М. Лахижа розглядають реінтеграцію ветеранів війни через управлінські й економічні аспекти, підкреслюючи потребу в економічній підтримці, професійній адаптації та залученні органів місцевого самоврядування [8, с. 58]. С. Коробка інтерпретує соціальне підприємництво як інструмент стійкої реінтеграції ветеранів і трансформації військового досвіду в ресурс сталого розвитку [9, с. 148]. Ці підходи дозволяють розширити розуміння ветеранського

підприємництва: воно може виконувати не лише економічну, а й соціальну, інтеграційну та громадотворчу функції.

У процесі аналітичного узагальнення джерел виокремлено три ключові проблемні розриви, що визначають необхідність побудови інкубаційно-реінвестиційної моделі. Перший розрив полягає між потребою деокупованих територій у швидкому економічному пожвавленні та обмеженістю локальних підприємницьких ресурсів. Другий розрив пов'язаний із наявністю людського, організаційного й лідерського потенціалу ветеранів та недостатньою інтегрованістю цього потенціалу в стратегії розвитку територіальних громад. Третій розрив простежується між переважно грантово-соціальним розумінням підтримки ветеранського бізнесу та потребою формування самовідтворюваного механізму, у якому створений економічний і соціальний ефект повторно спрямовується на розвиток громади.

З огляду на це в межах дослідження запропоновано інкубаційно-реінвестиційну модель інноваційного розвитку деокупованих територій на основі ветеранського підприємництва (Рис. 1). Її побудова здійснювалася шляхом структурно-логічного поєднання двох аналітичних площин: по-перше, потреб деокупованої території у відновленні, модернізації та посиленні стійкості; по-друге, можливостей ветеранського підприємництва як форми економічної активності, соціальної реінтеграції та локального розвитку. Такий підхід дозволив сформувати модель не як одноразову систему підтримки бізнесу, а як циклічний механізм, у якому інкубація підприємницьких ініціатив поєднується з подальшим реінвестуванням створеного ефекту в громаду.

Структурно модель охоплює чотири вхідні умови, вісім послідовних етапів, п'ять очікуваних результатів для громади та шість груп ключових учасників. До вхідних умов належать: деокупація території, потреба у відновленні, людський потенціал ветеранів, підтримка держави та партнерів. Ці умови визначають стартове середовище, у межах якого ветеранське підприємництво може перейти від індивідуальної бізнес-ініціативи до інструменту місцевого розвитку.

Першим етапом моделі є діагностика потреб деокупованої території. Його зміст полягає в аналізі потреб, ресурсів і викликів громади. На цьому етапі важливо визначити не абстрактні напрями підприємництва, а конкретні сфери, пов'язані з

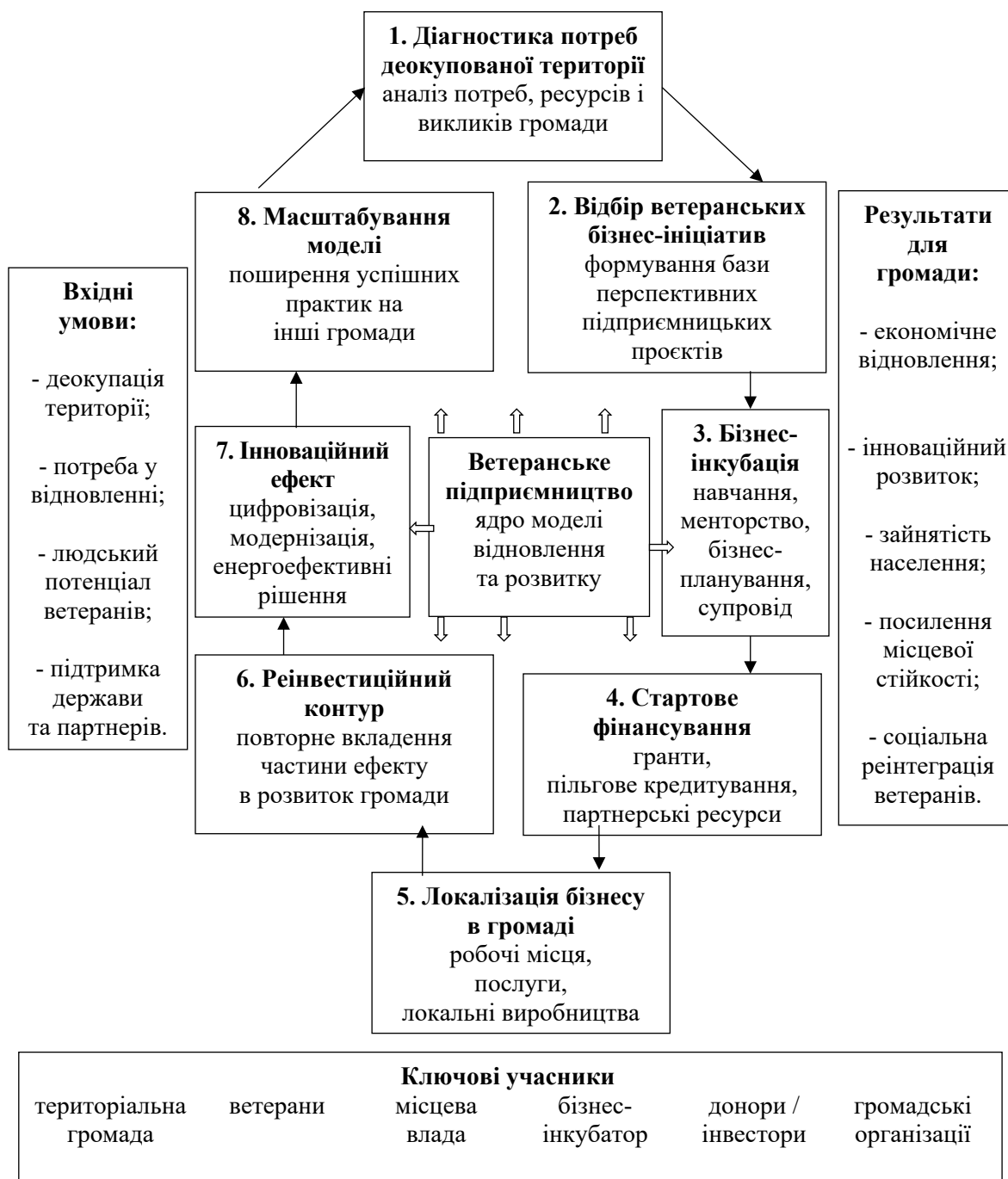

Рис. 1. Інкубаційно-реінвестиційна модель інноваційного розвитку деокупованих територій на основі ветеранського підприємництва

Джерело: складено авторами

відновленням життєдіяльності території: локальні послуги, ремонтна інфраструктура, логістика, переробка, енергоефективні рішення, цифрові сервіси, соціальні послуги та малі виробництва. Такий підхід корелює з баченням повоєнного розвитку громад як комплексного процесу, що охоплює економічні, соціальні, інфраструктурні та інноваційні складові [2; 3; 11].

Другим етапом є відбір ветеранських бізнес-ініціатив. Його призначення полягає у

формуванні бази перспективних підприємницьких проєктів, які можуть бути реалізовані ветеранами, членами їхніх сімей або ветеранськими командами. На цьому етапі доцільно враховувати не лише наявність бізнес-ідеї, а й відповідність ініціативи потребам громади, потенціал створення робочих місць, можливість локалізації виробництва чи послуг, а також здатність проєкту генерувати соціальний ефект. Такий підхід узгоджується з розумінням ветеранського

підприємництва як наряду, що потребує інституційної, фінансової та проєктної підтримки [4; 10].

Третім етапом виступає бізнес-інкубація, яка передбачає навчання, менторство, бізнес-планування та супровід. Саме цей етап є ключовим для переходу від наміру започаткувати справу до підготовленого бізнес-проєкту. В умовах деокупованих територій бізнес-інкубація має включати не лише загальні підприємницькі знання, а й консультації щодо роботи в нестабільному середовищі, правового оформлення діяльності, доступу до фінансування, цифрових інструментів, місцевих ринків і партнерських мереж. Правова значущість такого супроводу посилюється положеннями про необхідність нормативного впорядкування підтримки ветеранського бізнесу [5; 6].

Четвертим етапом є стартове фінансування, що може охоплювати гранти, пільгове кредитування, партнерські ресурси, донорські програми та інші форми фінансової підтримки. У межах запропонованої моделі фінансування розглядається не як кінцева мета підтримки, а як інструмент запуску підприємницького циклу. Це важливо, оскільки без інкубаційного супроводу фінансова допомога може залишитися фрагментарною, а без реінвестиційного контуру – не створити довгострокового ефекту для громади.

П'ятим етапом є локалізація бізнесу в громаді. Його зміст полягає у створенні робочих місць, наданні необхідних послуг і розвитку локальних виробництв. Саме локалізація відрізняє запропоновану модель від загальних програм підтримки підприємництва: ветеранський бізнес має бути прив'язаний до потреб конкретної деокупованої території. У цьому контексті важливими є положення про місцевий економічний розвиток громад, оскільки підприємництво стає не лише приватною економічною активністю, а частиною ширшої системи відновлення місцевої економіки [3; 4; 11].

Шостим етапом виступає реінвестиційний контур, тобто повторне вкладення частини створеного ефекту в розвиток громади. У межах теоретико-аналітичної моделі цей контур може проявлятися через декілька каналів: податкові надходження до місцевого бюджету, створення нових робочих місць, підтримку наступних ветеранських бізнес-ініціатив, участь підприємців у соціальних проєктах громади, розвиток локальної інфраструктури або формування партнерських фондів підтримки. Саме реін-

вестиційний компонент дозволяє перейти від логіки одноразової допомоги до логіки повторюваного розвитку.

Сьомим етапом є досягнення інноваційного ефекту. У межах запропонованої моделі інноваційність не обмежується лише впровадженням високих технологій. Вона охоплює цифровізацію управлінських і бізнес-процесів, модернізацію локальних послуг, застосування енергоефективних рішень, розвиток нових форматів зайнятості, соціального підприємництва та партнерської взаємодії. Такий підхід відповідає ширшому розумінню інноваційного розвитку деокупованих територій як поєднання економічного відновлення, управлінської модернізації та інтеграції територій у національну економіку [9; 10].

Восьмим етапом є масштабування моделі, що передбачає поширення успішних практик на інші громади. Масштабування можливе за умови документування практик, створення мережі бізнес-інкубаторів, обміну досвідом між громадами, залучення донорів та інвесторів, а також нормативного й організаційного супроводу з боку держави. У цьому аспекті важливими є партисипативні підходи до розвитку соціального підприємництва, оскільки вони орієнтують модель не лише на окремого підприємця, а на взаємодію ветеранів, громади, місцевої влади, бізнесу та громадських організацій [6; 7].

Аналітичним результатом дослідження є обґрунтування того, що ветеранське підприємництво може виконувати щонайменше п'ять функцій у системі інноваційного розвитку деокупованих територій. По-перше, економічну функцію, пов'язану зі створенням робочих місць, послуг, виробництв і податкової бази. По-друге, соціальну функцію, що проявляється у реінтеграції ветеранів і членів їхніх сімей у цивільне життя [8; 9]. По-третє, інноваційну функцію, яка полягає у впровадженні нових організаційних, цифрових, технологічних і сервісних рішень. По-четверте, громадотворчу функцію, оскільки ветеранські бізнес-ініціативи можуть посилювати горизонтальні зв'язки в громаді. По-п'яте, реінвестиційну функцію, пов'язану з повторним спрямуванням частини створеного ефекту на потреби місцевого розвитку.

До ключових учасників запропонованої моделі належать територіальна громада, ветерани, місцева влада, бізнес-інкубатор, донори або інвестори, громадські організації. Територіальна громада визначає

потреби й приймає результати моделі; ветерани виступають носіями підприємницької ініціативи; місцева влада забезпечує координацію та інтеграцію бізнес-проектів у стратегії розвитку; бізнес-інкубатор виконує функцію навчання й супроводу; донори та інвестори формують фінансову базу; громадські організації підтримують комунікацію, довіру, соціальну інтеграцію та моніторинг потреб.

Очікувані результати для громади доцільно згрупувати у п'ять напрямів: економічне відновлення, інноваційний розвиток, зайнятість населення, посилення місцевої стійкості та соціальна реінтеграція ветеранів. Важливо підкреслити, що ці результати в межах теоретико-аналітичної статті не подаються як емпірично виміряні показники. Вони є аналітично обґрунтованими очікуваними ефектами, сформованими на основі узагальнення чинного законодавства, сучасних наукових підходів і структурно-логічного моделювання.

Таким чином, запропонована інкубаційно-реінвестиційна модель дозволяє концептуально поєднати три дослідницькі площини: інноваційний розвиток деокупованих територій, підтримку ветеранського підприємництва та соціально-економічну реінтеграцію ветеранів. Її наукова цінність полягає у переході від фрагментарного розуміння ветеранського бізнесу як окремого соціального або грантового інструменту до його розгляду як складової циклічного механізму відновлення громади. Практична значущість моделі полягає в тому, що вона може бути використана для розроблення місцевих програм підтримки ветеранських бізнес-ініціатив, формування бізнес-інкубаторів у деокупованих громадах, залучення донорського фінансування та створення реінвестиційних інструментів місцевого розвитку.

Висновки. У статті обґрунтовано доцільність розгляду ветеранського підприємництва як інструменту інноваційного розвитку деокупованих територій у межах інкубаційно-реінвестиційного підходу. Показано, що в умовах повоєнного відновлення деокупованих громад ветеранське підприємництво не варто зводити лише до форми самозайнятості ветеранів або окремого напрямку соціальної підтримки. Його потенціал доцільно розглядати ширше – як складову місцевого економічного відновлення, соціальної реінтеграції, активізації людського капіталу та формування нових локальних бізнес-ініціатив.

Запропонована інкубаційно-реінвестиційна модель дає змогу поєднати потреби деокупованої території, підприємницький потенціал ветеранів, інструменти бізнес-інкубації, стартове фінансування, локалізацію бізнесу в громаді та повторне спрямування частини створеного ефекту на подальший розвиток території. Така логіка дозволяє перейти від фрагментарної підтримки окремих підприємницьких ініціатив до цілісного механізму, у якому ветеранський бізнес інтегрується в систему відновлення й модернізації територіальних громад.

Узагальнено, що ключовими умовами ефективного застосування такої моделі є діагностика реальних потреб громади, відбір життєздатних ветеранських бізнес-ініціатив, наявність інкубаційного супроводу, доступ до фінансових ресурсів, участь місцевої влади, донорів, інвесторів і громадських організацій, а також формування реінвестиційного контуру. Саме цей контур надає моделі циклічного характеру, оскільки створений економічний, соціальний та організаційний ефект не завершується на рівні окремого бізнесу, а частково повертається в розвиток громади.

Показано, що очікуваними результатами застосування інкубаційно-реінвестиційного підходу можуть бути економічне відновлення, розширення зайнятості, посилення місцевої стійкості, соціальна реінтеграція ветеранів та формування передумов для інноваційної модернізації деокупованих територій. Водночас підкреслено, що такі результати не виникають автоматично, а потребують належного організаційного, фінансового, правового та управлінського забезпечення.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення критеріїв оцінювання ефективності інкубаційно-реінвестиційної моделі, визначення показників впливу ветеранського підприємництва на розвиток територіальних громад, аналіз практик підтримки ветеранського бізнесу в окремих регіонах України та формування прикладних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо впровадження такої моделі у програми відновлення деокупованих територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про ветеранське підприємництво : Закон України №4563-IX від 31.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4563-20>
2. Бурих Д., Соколюк І. Інноваційне забезпечення повоєнного розвитку об'єднаних територіальних громад.

- Український економічний часопис. 2024. №5. С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-4>
3. Варченко О., Крисанов Д., Варченко О. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах України. *Сталий розвиток економіки*. 2023. №1(52). С. 473–482. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-68>
 4. Краус К., Ігнатюк А., Краус Н. Ветеранське підприємство та бізнес в Україні: інституційна, фінансова та проектна складова практичної реалізації. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2023. №1(11). С. 98–111. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0108>
 5. Ілларіонов О. Ветеранський бізнес: правові засади підтримки та розвитку. *Грааль науки*. 2022. №22. С. 89–100. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.14>
 6. Селіванова І. Підтримка підприємницької діяльності ветеранів війни: стан законодавчих положень та перспективи законодавства. *Право та інновації*. 2025. № 3(51). DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-3\(51\)-9](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-3(51)-9)
 7. Вербицька А. Впровадження партисипативної моделі розвитку соціального підприємництва як інструменту реінтеграції ветеранів та членів їх сімей на рівні громади. *Підприємництво та інновації*. 2024. №32. С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.6>
 8. Єгоричева С., Лахижа М. Реінтеграція ветеранів війни в Україні: управлінські та економічні аспекти. *Розвиток міста*. 2024. №2. С. 55–62. DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2024.2-7>
 9. Коробка С. Соціальне підприємництво як інструмент реінтеграції ветеранів: управлінські та економічні аспекти. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2026. №1(119). С. 144–151. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-1-19>
 10. Мохненко А., Гайдичук А., Сергієнко М. Механізм інноваційного розвитку деокупованих територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2025. №56. С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-56-5>
 11. Мохненко А., Кравець І. Модель забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах трансформаційної економіки. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2026. №7. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2026-07-04-04>
 3. Varchenko O., Krysanov D., & Varchenko O. (2025). Mistsevyi ekonomichnyi rozvytok u terytorialnykh hromadakh Ukrainy [Local economic development in territorial communities of Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 1(52), pp. 473–482. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-68> [in Ukrainian].
 4. Kraus K., Ihnatiuk A., & Kraus N. (2023). Veteranske pidpriemnytstvo ta biznes v Ukraini: Instytutsiina, finansova ta proiektna skladova praktychnoi realizatsii [Veteran entrepreneurship and business in Ukraine: Institutional, financial and project components of practical implementation]. *Yevropeiskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii*, no. 1(11), pp. 98–111. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0108> [in Ukrainian].
 5. Illarionov O. (2022). Veteranskyi biznes: Pravovi zasady pidtrymky ta rozvytku [Veteran business: Legal principles of support and development]. *Hraal nauky*, no. 22, pp. 89–100. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.14> [in Ukrainian].
 6. Selivanova I. (2025). Pidtrymka pidpriemnytskoi diialnosti veteraniv viiny: Stan zakonodavchykh polozhen ta perspektyvy zakonodavstva [Support for the entrepreneurial activity of war veterans: The state of legislative provisions and prospects for legislation]. *Pravo ta innovatsii*, no. 3(51). DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-3\(51\)-9](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-3(51)-9) [in Ukrainian].
 7. Verbytska A. (2024). Vprovadzhennia partysypatyvnoi modeli rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva yak instrumentu reintehratsii veteraniv ta chleniv yikh simei na rivni hromady [Implementation of a participatory model of social entrepreneurship development as a tool for reintegration of veterans and their family members at the community level]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, no. 32, pp. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.6> [in Ukrainian].
 8. Yehorycheva S., & Lakhyzha M. (2024). Reintehratsiia veteraniv viiny v Ukraini: Upravlinski ta ekonomichni aspekty [Reintegration of war veterans in Ukraine: Managerial and economic aspects]. *Rozvytok mista*, no. 2, pp. 55–62. DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2024.2-7> [in Ukrainian].
 9. Korobka S. (2026). Sotsialne pidpriemnytstvo yak instrument reintehratsii veteraniv: Upravlinski ta ekonomichni aspekty [Social entrepreneurship as a tool for veteran reintegration: Managerial and economic aspects]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, no. 1(119), pp. 144–151. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-1-19> [in Ukrainian].
 10. Mokhnenko A., Haidychuk A., & Serhiienko M. (2025). Mekhanizm innovatsiinoho rozvytku deokupovanykh terytorii [Mechanism of innovative development of de-occupied territories]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, no. (56), pp. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-56-5> [in Ukrainian].
 11. Mokhnenko A., Kravets I. (2026). Model zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstva v umovakh transformatsiinnoi ekonomiky [Model of ensuring sustainable development of an enterprise in the conditions of a transformational economy]. *Visnyk Akademii pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu. Seriiia: ekonomika, psykholohiia ta upravlinnia*, no. 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2026-07-04-04> [in Ukrainian]

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (2025). Pro veteranske pidpriemnytstvo: Zakon Ukrainy vid 31.07.2025 № 4563-IX [On veteran entrepreneurship: Law of Ukraine dated July 31, 2025 No. 4563-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4563-20> [in Ukrainian].
2. Burykh D., & Sokoliuk I. (2024). Innovatsiine zabezpechennia povoiennoho rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad [Innovative support for the post-war development of amalgamated territorial communities]. *Ukrainskyi ekonomichnyi chasopys*, no. 5, pp. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-4> [in Ukrainian]

Дата надходження статті: 09.07.2026

Дата прийняття статті: 07.08.2026

Дата публікації статті: 04.09.2026